

LAPLAND – ABOVE ORDINARY

LAPIN TAVOITTEET HALLITUSOHJELMAAN 2019

Kuva: Markus Kiili

Lapin liitto
www.lapinliitto.fi

LAPIN LIITTO

etunimi.sukunimi@lapinliitto.fi
info@lapinliitto.fi

LAPIN TAVOITTEET HALLITUSOHJELMAAN

Lappi on tänä päivänä vireä pohjoisista olosuhteistaan elinvoimaa ammentava maakunta. Kaivostoiminnan, metalli- ja metsäteollisuuden, matkailun ja monipuolisen pk-yrityskentän ansiosta maakunta on selvinnyt hyvin talouden vaikeista ajoista ja porskuttaa vahvasti mukana talouden kasvusuhdanteessa. Lapin sijainti keskellä Barentsin aluetta ja sen rikkaita luonnonvaroja antaa maakunnalle mittavat kasvun mahdollisuudet. Kasvupotentiaalin reaalisoitumiseen tarvitaan maakunnan ja kuntien omien ponnistusten lisäksi valtion panosta. Keskeisimpiä haasteita ovat etäisyydet, puutteet infrastruktuurissa, tuotannon jalostusasteen alhaisuus ja suhteellisen suuri poismuutto. Maakunnan visio on ”Teemme maailman puhtaimmassa maakunnassa kestävästi menestystä. #Rakkaudesta Lappiin”.

Lapin tavoitteet tulevaan hallitusohjelmaan on valmisteltu osallistaen Lapin aluekehitysekosysteemissä. Lapin liiton hallitus hyväksyi tavoitteet kokouksessaan 25.3.2019.

EHDOTUKSET

1. Saavutettavuus

Kemi-Tornio-alueella sijaitsevat Suomen pohjoisimmat satamat. Ne palvelevat saumattomasti alueen suurteollisuutta, joka tuottaa lähes kymmenesosan Suomen vientituloista. Kemissä on vireillä kaksi suurta biojalostusinvestointia. Niiden toteutumisen edellytyksenä on Kemin sataman väylän syventäminen nykyisestä 10 metristä 12 metriin. Nykyinen hallitus on päättänyt Kokkolan ja Oulun satamien syväväylien rahoittamisesta. Jotta Kemi-Tornion alue ja satamat säilyttäisivät kilpailukykynsä, tulisi Kemin sataman väylän syventäminen turvata kirjaamalla se hallitusohjelmaan. Myös ympäristön kannalta paras vaihtoehto on suunnata kuljetukset lähimpään satamaan.

Hallitus turvaa Lapin kehittyvälle teollisuudelle kilpailukykyiset kuljetukset varmistamalla Kemin Ajoksen sataman tuloväylän syventämisen.

Ilmaston muutoksen torjuminen on globaali kysymys. Suomessa on tavoitteena pyrkiä vähähiilisyteen ja vähentää fossiilisten raaka-aineiden käyttöä, vähentää muovin kulutusta ja korvata uusiutumattomia raaka-ainelähteitä uusiutuvilla. Tämä edellyttää uutta teollisuutta, metsäbioraaka-aineiden saatavuuden turvaamista ja mm. akkuteollisuuden tarvitsemien metallien tuotannon lisäämistä. Kemin lisäksi Lappiin on suunnitteilla biotuotetehdas myös Kemijärvelle.

Hallitus vähentää tieverkon korjausvelkaa paitsi pääteillä myös alemman asteen tieverkolla Pohjois- ja Itä-Suomessa niin, että teollisuuden raaka-ainehuolto voi toimia häiriöttömästi (esim. kt 82). Hallitus turvaa teolli-

suuden ja kaivostoiminnan tarvitseman liikenneinfranstruktuurin rahoituksen. Vt 4:n kunnostusta jatketaan Oulu-Kemi välillä. Vaaralliset liittymät (Maksniemen Karsikko ja Simo asema) korjataan pikaisesti.

Toimivat lentoliikenneyhteydet ovat elintärkeitä paitsi Lapin matkailulle myös Perämeren pohjukan suurteollisuudelle. Teollisuus tarvitsee lentoyhteyksiä sekä asiakassuhteiden hoitamiseen myös laitteiden huollon ja ylläpidon turvaamiseen.

Hallitus turvaa kaikkien Lapland Airport –lentokenttien palvelut koko kautensa ajaksi.

Rautatieyhteys Jäämerelle ja nk. koilliskaapeli ovat kansainvälisiä hankkeita ja ne koskettavat myös Lappia. Koilliskaapeli on Koillisväylän kautta Euroopan ja Aasian välille suunniteltu digitaalinen tietoliikenneyhteys, joka tuo mukanaan merkittävät mahdollisuudet luoda uutta dataliiketoimintaa ja työpaikkoja. Jäämerenrata on Euroopan ja Aasian yhdistävä rai-deyhteys, joka tuo mahdollisuuksia myös alueellisille kuljetus- ja matkustustarpeille. On tärkeää, että hallitus sitoutuu edistämään näitä hankkeita niin, että ne hyödyttävät mahdollisimman paljon koko maata.

Hallitus edistää nk. Koilliskaapelin rakentamista Perämereltä Rovaniemen kautta Jäämerelle ja jatkaa jäämeren ratayhteyksien suunnittelua.

Kuljetustuki on tarkoitettu kompensoimaan harvaan asuttujen alueiden yrityksille sijainnista aiheutuvaa haittaa. Tuki on erittäin tärkeä Pohjois- ja Itä-Suomen valmistavalle teollisuudelle. Tuen myöntämistehtävä on siirtymässä valtiolta asetuksessa mainituille maakunnille.

Hallitus turvaa Pohjois- ja Itä-Suomen maakunnille erillisrahoituksen kuljetusten maksamiseen. Tuella kompensoidaan pitkistä etäisyyksistä johtuvia kuljetuskustannuksia ja sitä uudistetaan edistämään tuotannon ja lostusastetta nostavien investointien ja teollisuuden sijoittumista Pohjois- ja Itä-Suomeen.

EU:n ja Suomen päästötavoitteet edellyttävät monenlaisia erityisesti liikenteeseen painotuvia toimenpiteitä. Modernissa yhteiskunnassa myös raideliikenne on tehokasta ja vähäpäästöistä. Yhä useampi matkailija tulee tulevana vuosina Lappiin junalla. Osa Lapin rataosuuksista on kuitenkin vielä sähköistämättä.

Hallituksen ohjelmassa on Länsi-Lapin rataosuuksien Kemi-Tornio ja Tornio – Kolari sähköistäminen.

Raideliikenteen valtaväylänä toimii päärata, jonka kuljetuskyvyn hallitus varmistaa Tornioon asti.

Hallitus voi pitkäjänteisellä, aktiivisella ja vahvalla liikennepolitiikalla ja toiminnalla EU:ssa tukea alueiden kasvua. Suomen tulee turvata EU-rahoituksen mahdollisuudet toimimalla kaukonäköisesti mm. TenT-verkoston suunnittelussa.

Hallituksen tavoitteena on EU:n TEN-T ydinkäytävien jatkaminen Pohjois-Suomeen. Tämä tarkoittaa pääradan ja valtatie 4 välillä Helsinki – Tornio/Haaparanta liittäminen osaksi Scandinavian – Mediterranean ja North Sea – Baltic –ydinkäytäviä ja TEN-T kattavan tieverkon laajentaminen pohjoisessa käsittämään valtatie 21:n. Myös yhteystarve Jäämerelle tulee saada osaksi Ten T-verkosta.

Tavoitteeksi asetettua kuituverkon 95% kattavuutta ei päätyvän hallituskauden aikana ole saavutettu. Lapissa on vielä monta aluetta ilman riittävää ja toimintavarmaa laajakaistayhteyttä. Digitaalisten palveluiden käyttäminen tai tarjoaminen ei ole sen vuoksi kaikkialla maakunnassa mahdollista. Puutteista kärsivät niin ihmiset kuin yritysten liiketoimintakin. Valtion tulisi kyetä hoitamaan aloitettu modernin yhteiskunnan perusedellytykset turvaava hanke loppuun.

Hallitus vie kansallisen laajakaista hankkeen loppuun. Erityisen haasteellisille alueille toteutetaan räätälöity erillisratkaisu.

2. Vähähiilisyys, kiertotalous ja biotalous

Ilmastonmuutoksen torjuminen ja hiilineutraalien toimintatapojen kehittäminen edellyttävät uusia innovaatioita ja systeemisiiä muutoksia. Lapissa on kehitelty mm. energiaomavaraisia kyliä ja älykylä-konseptia.

Hallitus tukee ennakkoluulottomia kokeiluja, joissa tavoitteena on älykkyyden ja kiertotalouden edistäminen; jätteen ja hävikin vähentäminen sekä sivuvirtojen hyödyntäminen ja älykkäiden, omavaraisten ja energia- tehokkaiden asumismuotojen ja kokonaisten yhteisöjen luominen.

Sitran johdolla Suomelle on laadittu maailman ensimmäinen kansallinen kiertotalouden toimintaohjelman tiekartta ja sen päivitys 2.0. Sen tavoite oli luoda yhteiskuntaan yhteinen tahtotila kiertotalouden edistämiseksi ja määrittää siihen tehokkaimmat keinot. Sitra nimesi yhdeksi tiekartan avainhankkeeksi Kemin Digipoliuksen vetämän teollisen kiertotalouden innovaatioalustan. Nyt Kemi-Tornioon ollaan perustamassa Teollisten Symbioosien osaa- mis- ja koulutuskeskusta – pilotoimassa arktista kiertotalousklusteria. Tavoitteena on kehittää alueesta Euroopan kiertotalouskeskus.

Hallitus varmistaa hallituskauden ajaksi Meri-Lapin kiertotalousklusterin ja sen pilotoinnin resurssit.

Biotalous käsittää suurten hankkeiden lisäksi myös bioraaka-aineiden tuotannon ja jalostuksen pienemmässä mittakaavassa ja mm. koko lähiruokatuotannon. Suomalaisen maaseudun ja kotimaisen tuotannon olemassa olon ja kehittymisen kannalta on toimintaympäristöä parannettava.

Hallitus kehittää suomalaista elintarvike ja luonnontuotealan tuotantoa kehityspanoksien ja säätelyä purkamalla.

3. Matkailu

Viime vuosina kansainvälinen matkailu Suomeen on kasvanut voimakkaasti. Lapissa kansainvälisten matkailijoiden rekisteröidyt yöpymiset ovat lisääntyneet kolmen viimeisen vuoden aikana 44 %. Kasvun myötä matkailuun on investoitu voimakkaasti.

Matkailu on moniulotteinen kokonaisuus, joka vaatii monen toimialan tarpeiden huomioimista ja yhteensovittamista tehokkaasti. Matkailuun liittyvät veropolitiikka, lainsäädäntö, ympäristöasiat, kaavoitus, turvallisuus ja liikenteen kehittäminen ovat esimerkkejä asiakokonaisuuksista, joissa poikkihallinnollisesta työskentelytavasta on hyötyä. Matkailun kehittäminen tulee rakentaa entistä tehokkaammin poikkihallinnollisen työskentelytavan ja päätöksenteon pohjalle. Suomen matkailun kehittämiseen tarvitaan Matkailun strateginen ohjelma.

Hallituksen toimesta laaditaan poikkihallinnollisessa yhteistyössä matkailun pitkän aikavälin strateginen ohjelma. Minimatka-työryhmän roolia vahvistetaan ministeriöiden johtavilla viranhaltijoilla.

Kansainvälisen matkailun näkökulmasta Lappi ja Helsingin seutu ovat Suomen kärkialueita. Näillä alueilla on muusta maasta poikkeavia haasteita ja tarpeita matkailun kehittämisessä. Kansainvälisessä kilpailussa erotutaan tehokkaimmin tunnettujen kärkialueiden kautta.

Hallitus laatii erillisen kehittämissuunnitelman voimakkaasti kasvaville matkailualueille ja panostaa sen toteuttamiseen.

Luonto on Lapin ja koko Suomen matkailun tärkein vetovoimatekijä. Kansallispuistojen kävijämäärät kasvavat vahvasti samaa tahtia koko matkailuelinkeinon kehityksen kanssa. Kansallispuistot rakenteineen ja palveluineen ovat luontomatkailulle äärimmäisen tärkeitä. Kansallispuistojen rahoitusta on kuitenkin viime vuosina leikattu merkittävästi. Korjausvelkaa syntyy ja palvelut heikkenevät.

Hallitus kehittää Suomen kansallispuistoja sekä matkailijoiden että suomalaisten virkistys- ja elämyskohteina nostamalla niiden rakenteiden ja palveluiden kehittämisen rahoituksen tasoa.

Suomessa on käynnistetty av-tuotantojen kolmivuotinen kannustinpilotti vuoden 2017 alusta. Sillä edistetään ulkomaisten ja kotimaisten audiovisuaalisten tuotantojen sijoittamista Suomeen. Lapin elokuvakomissio on markkinoinut Lappia kuvauskohteena jo kymmenen vuoden ajan. Kannustimen vaikutus on selvä elokuvakomissioon tulevien tuotantokyselyiden määrässä ja laadussa sekä suurempina, kansainvälisinä tuotantoina.

Business Finlandin tekemän väliselvityksen kehittämissuosituksissa nousee selkeästi esille av-kannustimen rahoituksen jatkon tärkeys pilottivaiheen 2017-2019 jälkeen, vuosikohtaisen rahoituskaton poistaminen ja tuotantokannustimen markkinoinnin uudistaminen.

Hallitus vakinaistaa av-alan tuotantokannustimen, nostaa sen rahoituksen kansainväliselle tasolle ja panostaa sen markkinointiin yhteistyössä av-alan toimijoiden kanssa.

4. Osaaminen, työllisyys ja hyvinvointi

Pula osaavasta työvoimasta koettelee koko Suomea. Yksi hallituskauden keskeisimmistä tehtävistä on osaavan työvoiman saatavuuden turvaaminen koko maassa. Tarjolla on useita keinoja: työn vastaanottamisen houkuttelevuutta vähentäviä ja osa-aikatyön vastaanottamista estävien kannustinloukkujen purkaminen, aktiivisen työperäisen maahanmuuttopolitiikan harjoittaminen tiiviissä yhteistyössä alueiden kanssa sekä työvoiman saatavuuteen vaikuttavien lupakäytäntöjen yksinkertaistaminen ja tarveharkinnasta luopuminen.

Hallitus jatkaa sosiaaliturvan uudistukseen tähtääviä kokeiluja ja toteuttaa maakunnallisia sekä sosiaaliturvan ja työllisyyden että sosiaali- ja terveydenhuollon uudistamiseen liittyviä pilotteja.

Lappi on valmis kokeilemaan yo. pilotointimalleja.

Erityisen hankalassa tilanteessa ovat väestöään menettävät ja harvaan asutut alueet. Ilman erityisiä toimenpiteitä maan laita-alueet eivät menesty kilpailussa osaavasta työvoimasta. Jotta näillä alueilla oleva kasvupotentiaali saataisiin hyödynnettyä, tulisi hallituksen etsiä keinoja väestökeskusten ulkopuolella olevien työpaikkojen vetovoiman lisäämiseen.

Hallitus panostaa väestökeskusten ulkopuolella olevien alueiden työvoiman saatavuuden turvaamiseen erilaisin työvoima- ja aluepoliittisin keinoin ja selvittää mahdollisuutta kokeilla ja toteuttaa Norjassa käytössä olevia keinoja (esim. tuloveron ja työnantajamaksun alentamista) Lapissa ja Itä-Suomessa.

Suomen koulutusjärjestelmää on 2000-luvulla uudistettu rajusti. Lapissa on koettu, että uudistukset ovat sinällään olleet oikean suuntaisia, mutta mittavien resurssileikkausten vuoksi koulutuksen laatu ja saatavuus ovat heikentyneet hälyttävästi. Yrityksissä on työvoimatarpeita, joihin ei voida riittävästi vastata. Korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten aluekehitystyö on resurssien puutteen vuoksi rajoittunutta.

Hallitus lisää ammatilliseen koulutukseen resursseja ja uudistaa rahoitusmallia ottamaan huomioon alueelliset tarpeet myös alenevan väestön alueilla.

Hallitus edistää korkeakoulujen välistä yhteistyötä sekä lisää oppi- ja tutkimuslaitosten resursseja niin, että ne voivat kehittää entistä ketterämpiä tapoja vastata elinkeinoelämän osaamistarpeisiin ja osallistua vaikuttavasti maakuntien kehittämiseen.

5. Rakenerahastokausi 2020-2026

Suomen maakunnissa on EU-rahoituksen avulla luotu tuhansia uusia yrityksiä ja työpaikkoja. Rakenerahastojen ja maaseuturahaston varat ovat olleet keskeisin kehittämisväline erityisesti Pohjois- ja Itä-Suomessa. Suomen tavoitteena tulee olla sekä koheesiopoliitiikan että maatalouspolitiikan rahoitussaanon maksimointi. Suomen tulee edelleen vahvasti ajaa Pohjois- ja Itä-Suomen erityisaseman turvaamista ja ottaa tavoitteeksi harvan asutuksen kriteerin lisääminen siirtymäalueen jakomekanismiin.

Hallituksen tavoitteena on koheesiopoliitiikan ja maatalouspolitiikan rahoitussaanon maksimointi sekä harvan asutuksen kriteerin lisääminen siirtymäalueen jakomekanismiin.

6. Kalatalous

Nykyinen hallitus on menestyksekkäästi tukenut vaelluskalojen palauttamista rakennettuihin jokiin. Nk. hallituksen kärkihankerahoitusta on Lapissa saatu Kemijoen kohteisiin noin 2 milj. euroa. Samalla on käynnistynyt rakentava yhteistyö eri osapuolten kesken. Samankaltaista vaelluskalojen elinympäristöjen parantamista ja muuta kehittämistyötä tarvittaisiin muillakin merkittävillä lohijoilla Tenolla, Tornionjoella ja Simojoella.

Hallitus jatkaa vaelluskalakantojen elvytystä kärkihankerahoituksella. Rahoitusta voidaan käyttää rakennettujen jokien lisäksi myös rakentamattomien vaelluskalavesistöjen parantamisessa.

Lohen kalastusoikeus Tornion-Muonionjoella on nykykäytännön mukaan valtiolla ja sen sanotaan perustuvan nk. lohiregaleen. Asiasta on myös vastakkaisia näkemyksiä. Vuonna 2018 valmistuneen (Juha Joonan) tutkimuksen mukaan lohiregale on ollut kuninkaan kantama korotettu vero. Joonan tutkimus ei ole johtanut toimenpiteisiin.

Hallitus selvittää lopullisesti Tornion-Muonionjoen kalastusoikeuskysymyksen ja poistaa valtion regaleoikeuden, mikäli oikeudellisia perusteita ei kyetä pitävästi näyttämään.

7. Kuntatalous

Koko sote-uudistuksen ajan kunnat ovat eläneet epävarmassa ja vaikeasti ennakoitavassa taloustilanteessa. Ennakoiva ja varautuva taloudenpito on ollut haasteellista. Myös sote-uudistuksen keskeytyminen on jälleen aiheuttanut epävarmuutta ja uutta tilannearviointia kunnissa.

Hallitus turvaa kaikille kunnille riittävät resurssit lakisääteisten tehtävien hoitamiseen.

Kaivosalalle määrätään perusteellisen valmistelun jälkeen erillinen kaivoksen sijaintikunnalle tuleva vero.

Ainakin osa metsähallituksen tuotosta tuloutetaan niille kunnille, joiden alueelta tuotto on peräisin. Järjestelmä perustetaan huolellisen valmistelun pohjalta.

8. Hallinnon uudistaminen

Pääministeri Sipilän hallitus käynnisti mittavan valmistelutyön sosiaali- ja terveystalouden ja aluekehitystehtävien siirtämiseksi uusille itsehallinnollisille maakunnille. Uudistus ei valmistunut vaalikauden aikana. Selvää kuitenkin on, että kuntien voimavarat eivät tulevaisuudessa riitä sote-tehtävien hoitamiseen. Kustannustehokkuuden lisäämisessä tarvitaan sekä alueellista että hallinnonalojen välistä integraatioita.

Kustannustehokkuutta ja selkeitä synergiaetuja saadaan kokoamalla myös aluekehitystehtävät yhteen organisaatioon. Aluekehitystehtävien päätöksenteossa on perusteltua lisätä EU:n läheisyysperiaatteen mukaisesti kuntien vaikutusvaltaa ja demokraattista päätöksentekoa.

Hallitus jatkaa monialaista hallinnon uudistamista edellisen hallituksen valmistelutyötä hyödyntäen. Lappi pitkien etäisyyksien ja harvan asutuksen arktisena maakuntana on uudistuksessa oma alueyksikkönsä. Mikäli uudistus kuitenkin koskee vain sosiaali- ja terveystaloutta, käynnistetään Lapissa pilotti, jossa uudistuksen piiriin tulevat myös aluekehitystehtävät.

Mikäli uudistus koskee vain sotea ja se tehdään maakuntaa suurempien alueiden puitteissa, käynnistetään Lapissa aluekehityspilotti, jossa nykyisen maakunnan liiton, ELY-keskuksen ja TE-toimiston tehtävät kootaan yhteen kunnallishallinnolliseen organisaatioon, kuntayhtymään.